

Arkadiusz Piwowar¹

Katedra Ekonomiki i Organizacji Gospodarki Żywnościowej
Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

Sytuacja ekonomiczno-finansowa producentów a zmiany podażowo-popytowe na rynku nawozów mineralnych w Polsce

Economic and financial situation of producers and the supply- demand changes in the mineral fertilizers market in Poland

Synopsis. Rynek nawozów mineralnych jest jednym z najważniejszych rynków środków produkcji rolnej. Celem artykułu jest przedstawienie sytuacji ekonomiczno-finansowej wybranych przedsiębiorstw produkcyjnych na rynku nawozów mineralnych w Polsce po akcesji do UE. Krajowy przemysł nawozowy jest głównym dostawcą nawozów na rynek polski, a ceny nawozów mineralnych w Polsce po 2004 r. gwałtownie wzrosły. Jak wynika z badań, sytuacja ekonomiczno-finansowa sektora nawozowego znacznie poprawiła się w badanych latach. Odzwierciedleniem poprawy jest wzrost przychodów i rentowności wszystkich największych producentów nawozów mineralnych w Polsce. W latach 2004-2011 w największych w Polsce wytwórniach nawozów azotowych i wieloskładnikowych odnotowano wysoki wzrost zysków.

Słowa kluczowe: nawozy mineralne, producenci, sytuacja ekonomiczna.

Abstract. The mineral fertilizers market is one of the most important markets for agricultural production. The purpose of this article is to present the financial condition of selected companies operating in the market of mineral fertilizers in Poland after the EU accession. It is worth noting that the prices of mineral fertilizers in Poland rose sharply after 2004 and the domestic fertilizer industry is the major supplier to the Polish market. According to studies, the economic and financial situation of fertilizer industry has improved significantly in the studied years. The improvement is reflected in a growth of revenues and profitability for all major mineral fertilizer manufacturers in Poland. A high increase in profits in the Poland's largest nitric and compound fertilizer factories was noted in 2004-2011.

Key words: mineral fertilizers, producers, economic situation.

Wprowadzenie

Trudno wyobrazić sobie współczesne wielkotowarowe rolnictwo bez stosowania nawozów mineralnych. Rośliny do prawidłowego wzrostu i rozwoju oprócz odpowiednich warunków klimatycznych oraz pogodowych potrzebują także m.in. odpowiedniej ilości substancji odżywczych. Straty składników pokarmowych powstające w wyniku naturalnych procesów zachodzących w glebach oraz „wynoszenia” z pola uprawnego wraz z plonami, dla zapewnienia żyzności gleby, muszą zostać wyrównane. Rośliny uprawne wymagają różnych składników mineralnych, których często brakuje w uprawianej przez

¹ Dr inż., e-mail: arkadiusz.piwowar@ue.wroc.pl.

rolników glebie bądź występują one w formach trudno dostępnych dla roślin. Istnieje zatem konieczność uzupełnienia niedoborów przez stosowanie nawozów, w tym mineralnych. Racjonalne pod względem ekonomicznym i ekologicznym stosowanie nawozów, odgrywa decydującą rolę w utrzymaniu (zapewnieniu) żyzności gleby i warunkuje wysokie plony roślin uprawnych.

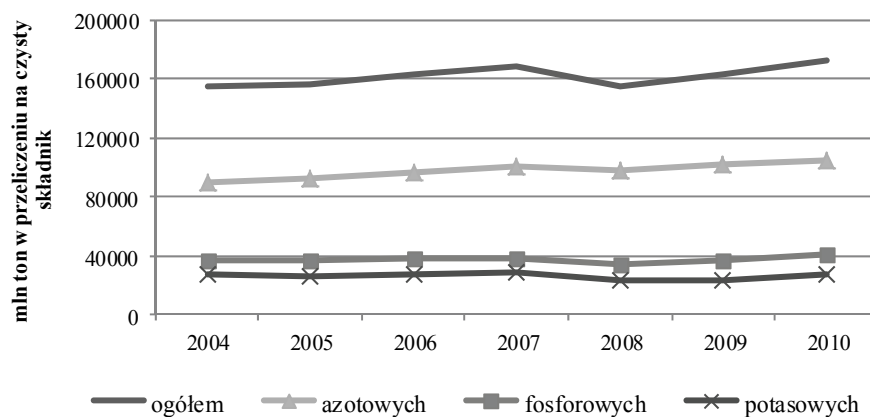
Problematykę rozwoju i funkcjonowania przedsiębiorstw produkujących nawozy mineralne można rozpatrywać z wielu punktów widzenia, m.in. znaczenia we wzroście produkcji przemysłowej w Polsce, innowacji technicznych i technologicznych, czy też ochrony środowiska przyrodniczego i potencjalnych zagrożeń. Głównym celem niniejszej pracy jest przedstawienie sytuacji ekonomiczno-finansowej krajowych producentów nawozów mineralnych. Analizy sytuacji w sektorze nawozowym są istotne, zwłaszcza w kontekście bardzo wysokiego wzrostu cen nawozów mineralnych w Polsce. Dla przykładu w latach 2004-2010 ceny detaliczne superfosfatu granulowanego wzrosły ponad dwukrotnie, a wyraźny wzrost cen dotyczył także najpopularniejszych na rynku nawozów azotowych. W latach 2004-2010 pogorszyły się także relacje cen nawozów mineralnych do cen płodów rolnych. Niekorzystne dla producentów rolnych zmiany relacji cenowych dotyczyły wszystkich najpopularniejszych na rynku nawozów azotowych, fosforowych, potasowych i wieloskładnikowych. Szerzej na ten temat napisano m.in. w publikacjach Piwowara [2011a; 2011b].

Analizy dotyczące głównego celu pracy poprzedzono zarysem globalnej sytuacji na rynku nawozów mineralnych i wybranych wyników finansowych największych na świecie producentów nawozów. Podstawowy zakres czasowy prowadzonych analiz obejmuje lata 2004-2011², a więc okres po akcesji Polski do UE. Dodatkowym celem analiz jest porównanie wyników ekonomiczno-finansowych przedsiębiorstw produkujących nawozy mineralne na tle wyników całej branży przemysłu chemicznego w Polsce w 2011 r. Podstawą do napisania artykułu były zarówno dane wtórne, jak i pierwotne. Źródłami wtórnymi do napisania pracy były m.in. dane statystyczne GUS, IERiGŻ oraz Polskiej Izby Przemysłu Chemicznego (PIPC). Dane dotyczące wyników finansowych wybranych przedsiębiorstw produkcyjnych pochodziły z raportów wynikowych udostępnionych na stronach internetowych poszczególnych podmiotów. W pracy wykorzystano również informacje z badań własnych (ankietowych) przeprowadzonych w latach 2008-2009 wśród 10 największych producentów nawozów mineralnych w Polsce.

Sytuacja na globalnym rynku nawozów mineralnych a wyniki finansowe największych przedsiębiorstw wytwórczych

Z uwagi na zmniejszenie powierzchni obszarów użytkowanych rolniczo na świecie głównym źródłem dodatkowych dostaw żywności, niezbędnych do zaspokojenia przyszłych potrzeb żywnościowych, jest wzrost produktywności w gospodarce rolnej. Na rysunku 1 przedstawiono zużycie nawozów mineralnych na świecie w latach 2004-2010.

² Analiza bilansów nawozów mineralnych na krajowym rynku dotyczyła lat 2004-2010 z uwagi na brak dostępnych w literaturze przedmiotu danych za 2011 r. Również aktualnie nie są dostępne dane International Fertilizer Industry Association (IFA) za 2011 r.

Rys. 1. Globalne zużycie nawozów mineralnych w latach 2004-2010

Fig. 1. Global consumption of mineral fertilizers in 2004-2010

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych IFA [Ifadata...[2012].

W badanym okresie globalne zużycie nawozów mineralnych zwiększyło się o 16 573 mln ton w przeliczeniu na czysty składnik, z czego nawozów azotowych o 11 722 mln ton. Wzrost zużycia nawozów mineralnych odnotowano głównie w krajach rozwijających się (Chinach, Indiach i Brazylii). Wzrost zużycia nawozów w tych krajach wynika z konieczności zwiększenia wydajności produkcji rolnej związanej ze wzrostem ludności (i w konsekwencji zwiększonym popytem na żywność) [Babcock 2008]. Jak podaje Zalewski [2011], w latach 2004-2010 wyraźnie wzrosły ceny nawozów mineralnych na światowych rynkach. Podkreślić przy tym należy, że w szczególności w latach 2007-2008 odnotowano drastyczne wzrosty cen nawozów (w 2007 r. o 42%, a rok później o 136%). Wysoki popyt na nawozy mineralne i wzrost ich cen wpływał w badanych latach na stopniowy wzrost ich podaży na rynku światowym. Dotyczy to przede wszystkim najbardziej plonotwórczych nawozów azotowych. Światowa produkcja nawozów azotowych w latach 2004-2010 wzrosła o 15 385,5 mln ton N do poziomu 109 030,9 mln ton N w 2010 r. [Ifadata... 2012].

Przedstawione powyżej zmiany w popycie na globalnym rynku nawozów mineralnych spowodowały istotną poprawę wyników finansowych największych na świecie producentów nawozów mineralnych. Dla przykładu Yara, największy na świecie dostawca nawozów azotowych, w latach 2004-2010 odnotował wzrost przychodów operacyjnych o 11,5%. W tym samym okresie wskaźnik EBIDTA³ wzrósł w przedsiębiorstwie Yara o ponad 35% i wyniósł 5 765 mln NOK⁴ [Mind... 2011]. Poprawę sytuacji ekonomicznej odnotowano także w innych największych przedsiębiorstwach na rynku nawozów mineralnych na świecie, m.in. w Mosaic Company (największy na świecie producent nawozów fosforowych i drugi pod względem produkcji nawozów potasowych). Wysoki popyt na nawozy oraz wzrost cen surowców do produkcji nawozów spowodował bardzo

³ Earnings before Interest, Taxes, Depreciation and Amortization.

⁴ Koron norweskich.

wyraźną poprawę sytuacji finansowej tego przedsiębiorstwa. Analiza danych z raportów rocznych Mosaic Company wykazała, że zysk netto w latach 2004-2010 wzrósł niemal pięciokrotnie, z poziomu 154,6 mln USD w 2004 r. do 827,1 mln USD w 2010 r. Warto podkreślić, że w latach 2008-2009 zysk netto zrealizowany w tym przedsiębiorstwie był jeszcze wyższy aniżeli w 2010 r.

Jak wynika z powyższego, zmiany popytowo-podażowe na rynku nawozów mineralnych na świecie polepszyły sytuację finansową największych producentów nawozów mineralnych.

Bilanse nawozów mineralnych w Polsce w latach 2004-2010

Na rynku nawozów mineralnych w Polsce większość dostaw realizowana jest przez krajowych producentów, istnieje jednak duże zróżnicowanie asortymentowe ze względu na kraj pochodzenia surowców do produkcji. Warto nadmienić, że Polska nie posiada wysokoprocentowych złóż fosforytów, których wydobycie gwarantowałoby opłacalność produkcji nawozów fosforowych. Warunki geologiczno-górnice zalegania złóż fosforytów w Polsce są niekorzystne i dyskwalifikują ich znaczenie gospodarcze. Fosforyty służące jako surowiec do produkcji nawozów fosforowych są sprowadzane do Polski drogą morską, głównie z krajów Afryki. Odmierna sytuacja w zakresie bilansu występuje natomiast na rynku nawozów potasowych w Polsce. Głównym źródłem podaży nawozów potasowych na rynku nawozów mineralnych w Polsce jest import (oprócz 2009 r. we wszystkich badanych latach udział importu w przychodach wynosił ponad 60%). Obecnie w Polsce nie wydobywa się soli potasowej [Poborska-Młynarska i Andrusiewicz 2010]. Produkcja nawozów potasowych w Polsce opiera się w całości na surowcach importowanych. Warto w tym miejscu zaznaczyć, że w rejonie Zatoki Puckiej są złoża soli potasowo-magnezowej i one mogą stać się znaczącym krajowym źródłem cennego surowca do produkcji nawozów [Czapowski i Bukowski 2009].

W tabeli 1 zaprezentowano bilanse nawozów mineralnych w Polsce w przeliczeniu na czysty składnik w latach 2004-2010. Zgodnie z zasadami metodycznymi statystyki obrotu środkami produkcji stosowanymi w materiałach źródłowych przez GUS, poniżej przedstawiono definicję wybranych pojęć zawartych w tabeli 1. Kategoria przychód obejmuje produkcję, dostawy z importu oraz zmniejszenie zapasów. Produkcja obejmuje wyroby gotowe przeznaczone na sprzedaż oraz wyroby (półprodukty) do dalszego przerobu wewnątrz przedsiębiorstwa, wytworzone z surowców własnych i powierzonych. Rozchód obejmuje zużycie krajowe, eksport oraz zwiększenie zapasów. Zapasy w bilansie materiałowym to stan materiałów (surowców, półproduktów) lub wyrobów gotowych w magazynach u producentów. Zmiana zapasów jest to różnica (saldo) w ostatnim dniu okresu badanego i poprzedniego. Zmniejszenie zapasów (saldo ujemne) oznacza zwiększenie przychodów, a zwiększenie zapasów (saldo dodatnie) oznacza zwiększenie rozchodów [Gospodarka... 2011].

Podaż nawozów mineralnych NPK w przeliczeniu na czysty składnik w latach 2004-2010 kształtowała się na poziomie od 2,6 do 3,8 mln ton. Nawozy mineralne były dostarczane na polski rynek głównie przez krajowy przemysł chemiczny. Udział produkcji krajowej w przychodach był dominujący w każdym z analizowanych lat. Najwyższy udział importu w przychodach (26,2%) wystąpił w 2004 r., zaś najmniejszy w 2009 r. (19,3%).

Dostawy krajowe w analizowanych latach stanowiły również większość rozchodów rynkowych. Pogłębiona analiza danych przedstawionych w tabeli 1 wykazała, że udział krajowej produkcji nawozów azotowych w przychodach rynkowych w każdym z analizowanych lat wynosił co najmniej 80%. Najwyższy udział krajowej produkcji w przychodach odnotowano w 2008 r. (89,25%), natomiast najniższy w 2009 r. (81,64%). Dominujący udział produkcji w przychodach ogółem odnotowano także w odniesieniu do nawozów fosforowych (w latach 2004-2005 oraz 2007 udział ten przekraczał 90%).

Tabela 1. Bilanse nawozów mineralnych w Polsce w przeliczeniu na czysty składnik w latach 2004-2010, tys. t
Table 1. The balances of mineral fertilizers in Poland in 2004-2010, thousand t pure component

Rok	Przychód				Rozchód			
	ogółem	produkcja	import	zmniejszenie zapasów	ogółem	dostawy krajowe	eksport	zwiększenie zapasów
2004	3535,7	2604,6	925,6	5,5	3535,7	2740,5	795,2	-
2005	3484,8	2644,3	840,5	-	3484,8	2538,1	917,5	29,2
2006	3483,0	2601,7	845,6	35,7	3483,0	2678,8	804,2	-
2007	3842,4	2834,5	1002,1	5,8	3842,4	2942,9	899,5	-
2008	3665,3	2559,1	815,4	-	3365,3	2271,0	994,2	124,3
2009	2588,1	1977,3	499,8	111,0	2588,1	2127,2	460,9	-
2010	3317,1	2453,4	834,5	29,2	3317,1	2503,7	811,9	1,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie rocznika GUS [Gospodarka...2007, s. 106; Gospodarka... 2010, s. 126; Gospodarka... 2011, s. 126].

Producenci nawozów mineralnych w Polsce – główne podmioty rynkowe i ich wyniki finansowe

Według PKD⁵ przedsiębiorstwa produkujące nawozy mineralne zaliczane są do Sekcji C (Przetwórstwo przemysłowe), Działu 20 (Produkcja chemikaliów i wyrobów chemicznych), Grupy 20.1 (Produkcja podstawowych chemikaliów, nawozów i związków azotowych, tworzyw sztucznych i kauczuku syntetycznego w formach podstawowych), Klasy 20.15 (Produkcja nawozów i związków azotowych). W tabeli 2. zaprezentowano zbiorcze wyniki dla przedsiębiorstw chemicznych zaliczonych do Sekcji C PKD, jakie uzyskały one w 2011 r.⁶

Przedstawione w tabeli 2 dane liczbowe wskazują na znacznie wyższe wskaźniki rentowności sprzedaży netto⁷ przedsiębiorstw produkujących nawozy mineralne i związki

⁵ Polska Klasyfikacja Działalności.

⁶ Dane statystyczne zawarte w tabeli 2 dotyczą podmiotów gospodarczych o zatrudnieniu powyżej 9 osób. Jedyne wielkości dotyczące liczby rentownych podmiotów dotyczą przedsiębiorstw o zatrudnieniu powyżej 49 osób.

⁷ Liczba podmiotów rentownych w tabeli 2. to ogół podmiotów, w których przychód przewyższał koszty działalności w 2011 r. Wskaźnik rentowności sprzedaży netto obliczony został natomiast w następujący sposób: zysk netto/przychody ze sprzedaży x 100% [Olzacka 2006, s. 285]. Wskaźnik ten w literaturze przedmiotu nazywany jest również marżą zysku [Gołębiowski i Tłaczała 2005, s. 13].

azotowe (Klasa 20.15) w porównaniu z przedsiębiorstwami zaliczanymi do wyższych szczebli klasyfikacji PKD. W 2011 r. w przedsiębiorstwach chemicznych zaliczanych do klasy 20.15 wydajność pracy na 1 zatrudnionego wyniosła 1010,5 tys. zł/osobę/rok, przy 581,7 tys. zł/osobę/rok w przedsiębiorstwach zaliczanych do Sekcji C.

Tabela 2. Wyniki ekonomiczno-finansowe przetwórstwa przemysłowego w Polsce w 2011 r.

Table 2. Economic and financial results in manufacturing industry in Poland in 2011

Wskaźnik	Jednostka miary	Sekcja C	Dział 20	Grupa 20.1	Klasa 20.15
Liczba podmiotów	szt.	14 092	457	154	15
Zatrudnienie	Osób	1 754 035	66 491	27 791	7 449
Liczba podmiotów rentownych	szt.	5 790	180	56	9
Inwestycje	tys. zł	36 876 264	2 316 135	1 545 001	334 255
Udział produkcji na eksport w produkcji ogółem	%	39	37	38	37
Przychody netto ze sprzedaży	tys. zł	1 015 508 041	56 338 135	33 098 519	7 561 477
Koszty działalności operacyjnej	tys. zł	960 685 085	51 430 337	30 061 561	6 541 375
Zysk ze sprzedaży	tys. zł	49 178 277	4 002 977	2 400 931	885 309
Wydajność pracy na jednego zatrudnionego	tys. zł/osobę/rok	581,7	861,9	1 205,5	1 010,5
Wskaźnik rentowności sprzedaży netto	%	4,9	7,6	7,5	12,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie pracy [Przemysł... 2012].

W branży nawozowej w ostatnich latach zaszło wiele zmian restrukturyzacyjnych, w wyniku których powstała m.in. Grupa Kapitałowa Zakładów Azotowych „Puławy” S.A. Jednostką dominująca w tej grupie kapitałowej są Zakłady Azotowe „Puławy” S.A., a w jej skład wchodzi także m.in. GZNF Fosfory Sp. z o.o. (od 2011 r.) oraz Azoty Adipol S.A. W Chorzowie (od 2012 r.). Ważnym aspektem konsolidacji branży nawozowej w ostatnich latach w Polsce było również utworzenie Grupy Kapitałowej Zakładów Azotowych w Tarnowie-Mościcach S.A. Aktualnie w skład grupy, oprócz Zakładów Azotowych w Tarnowie-Mościcach S.A. (jednostka dominująca), wchodzi m.in. Zakłady Azotowe Kędzierzyn S.A. (od 2010 r.) oraz Zakłady Chemiczne Police S.A. (od 2011 r.). Grupa Kapitałowa Azoty Tarnów jest obecnie największą spółką w branży chemicznej nie tylko w Polsce, ale i w Europie Środkowo-Wschodniej [Piwowar 2012].

Największymi podmiotami wytwarzającymi nawozy mineralne w Polsce są Zakłady Azotowe w Puławach S.A., Zakłady Chemiczne Police S.A., Zakłady Azotowe w Tarnowie-Mościcach S.A., Anwil S.A. oraz Zakłady Azotowe Kędzierzyn S.A. Dane wymienionych wyżej przedsiębiorstw dotyczące zatrudnienia, przychodów ogółem oraz wskaźników rentowności w latach 2004-2011 przedstawiono w tabeli 3.

Tabela 3. Zatrudnienie, przychody i wskaźniki rentowności w wybranych przedsiębiorstwach produkujących nawozy mineralne w 2004 r. i 2011 r.

Table 3. Employment, income and profitability ratios in selected enterprises producing mineral fertilizers in 2004 and 2011

Przedsiębiorstwo	Rok	Zatrudnienie, osób	Przychody ogółem, mln zł/rok	Wskaźnik rentowności sprzedaży netto, %
Zakłady Azotowe Puławy S.A.	2004	3 272	1 883	12,0
	2011	3 271	3 441	14,9
Zakłady Chemiczne Police S.A.	2004	2 781	1 645	5,4
	2011	2 622	2 778	11,6
Anwil S.A.	2004	1 477	1 578	12,0
	2011	1 270	2 484	b.d.
Zakłady Azotowe Kędzierzyn S.A.	2004	1 770	1 300	5,7
	2011	1 598	2 216	8,7
Zakłady Azotowe w Tarnowie-Mościcach S.A.	2004	2 529	1 161	4,5
	2011	2 061	1 949	10,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych producentów nawozów oraz raportów [Raport... 2005; s. 57; Raport... 2012, s. 62].

Jak wynika z danych zawartych w tabeli 3, w latach 2004-2011 we wszystkich największych podmiotach produkujących nawozy mineralne wzrosły zarówno przychody, jak i wskaźniki rentowności netto. Największa w Polsce wytwórnia nawozów mineralnych Zakłady Azotowe Puławy S.A. uzyskała w 2011 r. przychód ogółem w wysokości 3,4 mld zł, przy 14,9% wskaźniku rentowności netto. Warto jednak zaznaczyć, że przedstawione w tabeli 3 dane charakteryzujące wybrane podmioty produkcyjne na rynku nawozów mineralnych w Polsce odnoszą się do całości produkcji w wymienionych zakładach. Należy podkreślić, że przedsiębiorstwa te oprócz nawozów mineralnych wytwarzają szereg innych produktów chemicznych (np. biel tytanowa produkowana w Zakładach Chemicznych Police S.A.). Niemniej jednak produkcja i sprzedaż nawozów mineralnych w wymienionych w tabeli 3 jednostkach wytwórczych stanowi podstawę ich działalności. Oprócz wymienionych w tabeli 3 przedsiębiorstw do głównych producentów nawozów mineralnych w Polsce należy zaliczyć również Zakłady Chemiczne Siarkopol Tarnobrzeg Sp. z o.o., Gdańskie Zakłady Nawozów Fosforowych Fosfory Sp. z o.o., Fosfan S.A. oraz przedsiębiorstwo Luvena S.A.

Wyniki finansowe wybranych przedsiębiorstw działających na rynku nawozów mineralnych w Polsce w latach 2004-2011

Do szczegółowych analiz wyników finansowych wybrano dwa przedsiębiorstwa produkujące nawozy mineralne: największego producenta nawozów azotowych (Zakłady Azotowe w Puławach S.A.) oraz największego w kraju producenta nawozów wieloskładnikowych (Zakłady Chemiczne Police S.A.). W tabelach 4 do 6 przedstawiono wybrane dane finansowe tych przedsiębiorstw w latach 2004-2011.

Tabela 4. Wybrane dane finansowe Zakładów Chemicznych Police S.A. w latach 2004-2011

Table 4. Selected financial data for Police S.A. Chemical Plant in the years 2004-2011

Kod.	Rok							
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
	przychód lub zysk, tys. zł/rok							
1	1 645 419	1 667 836	1 676 363	1 824 229	2 402 000	1 487 166	2 018 224	2 753 660
2	99 322	60 879	-260 225	187 468	171 715	-408 115	28 094	269 509
3	105 258	82 474	-248 489	208 358	43 355	-412 169	11 174	252 425
4	87 978	87 342	-270 945	204 502	30 028	-426 934	34 920	321 255
	wskaźnik dynamiki,% (rok 2004 = 100%)							
1	100	101	102	111	146	90	123	167
2	100	61	-262	189	173	-411	28	271
3	100	78	-236	198	41	-392	11	240
4	100	99	-308	232	34	-485	40	365

Objaśnienia: 1 przychody netto ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów, 2 zysk (strata) z działalności operacyjnej, 3 zysk (strata) brutto, 4 zysk (strata) netto.

Źródło: opracowanie własne na podstawie raportów rocznych SA-R Zakładów Chemicznych Police S.A. [Grupa... 2006 i następne].

Biorąc pod uwagę dwa skrajne lata analizy należy stwierdzić, że wszystkie wymienione kategorie wyniku finansowego Zakładów Chemicznych Police S.A. wzrosły, w tym:

- przychód netto ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów o 1 108 241 tys. zł,
- zysk z działalności operacyjnej o 170 187 tys. zł,
- zysk brutto o 147 167 tys. zł,
- zysk netto o 232 277 tys. zł.

Warto jednak zauważyć, że wynik finansowy badanej spółki był bardzo zróżnicowany i w latach 2006 i 2009 poniosła ona stratę z działalności operacyjnej. Oprócz tego w 2008 r. Zakłady Chemiczne Police S.A. odnotowały relatywnie niewielki (biorąc pod uwagę dane z lat 2004-2005, 2007 i 2011) zysk netto. W 2011 r. największa w Polsce wytwórnia nawozów wieloskładnikowych wypracowała rekordowy zysk.

W tabeli 5 zaprezentowano wybrane dane finansowe Zakładów Azotowych Puławy S.A. za lata 2004-2011.

Analiza danych finansowych spółki za lata 2004-2010 wykazała bardzo duży wzrost przychodów i zysków. Podobnie jak w przypadku Zakładów Chemicznych Police S.A., wyniki finansowe w 2011 r. w stosunku do 2004 r. zdecydowanie się poprawiły, tzn.:

- przychody netto ze sprzedaży wzrosły o 1 702 302 tys. zł,
- zysk z działalności operacyjnej wzrósł o 690 410 tys. zł,
- zysk brutto wzrósł o 386 208 tys. zł,
- zysk netto wzrósł o 394 656 tys. zł.

Zakłady Azotowe w Puławach są największym w Polsce producentem nawozów azotowych o zdolnościach produkcyjnych 1,26 mln ton/rok nawozów w czystym składniku. Warto uzupełnić, że stanowi to ponad połowę krajowych zdolności produkcyjnych.

Tabela 5. Wybrane dane finansowe Zakładów Azotowych Puławy S.A. w latach 2004-2011

Table 5. Selected financial data for Zakłady Azotowe Puławy S.A. in the years 2004-2011

Kod.	Rok							
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
	przychód lub zysk, tys. zł/rok							
1	1 959 795	2 030 448	2 205 255	2 503 510	2 396 784	2 055 903	2 822 689	3 662 097
2	286 499	156 967	151 421	358 744	338 332	259 177	625 236	976 909
3	296 942	162 143	158 463	401 411	241 181	46 938	293 763	683 150
4	201 912	126 166	130 009	330 821	194 626	35 981	236 384	596 568
	wskaźnik dynamiki,% (rok 2004 = 100%)							
1	100	104	113	128	122	105	144	187
2	100	55	53	125	118	90	218	341
3	100	55	53	135	81	16	99	230
4	100	62	64	164	96	18	117	295

Objaśnienia: 1 przychody netto ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów, 2 zysk (strata) z działalności operacyjnej, 3 zysk (strata) brutto, 4 zysk (strata) netto.

Źródło: opracowanie własne na podstawie raportów rocznych SA-R Zakładów Azotowych Puławy S.A.[Puławy... 2005 i lata następne}.

Podsumowanie

W latach 2004-2010 wielkość sprzedaży na rynku nawozów mineralnych NPK w przeliczeniu na czysty składnik wynosiła w Polsce od 2,6 do 3,8 mln ton. Nawozy mineralne w tym okresie były dostarczane na polski rynek głównie przez krajowy przemysł chemiczny. Na rynku nawozów mineralnych w Polsce po 2004 r. zaszły znaczące zmiany w organizacji oraz sytuacji finansowej i ekonomicznej największych krajowych producentów. Procesy modernizacji i restrukturyzacji przeprowadzane w największych przedsiębiorstwach spowodowały zmniejszenie zatrudnienia, wzrost przychodów ogółem oraz poprawę wydajności pracy. W największym w Polsce przedsiębiorstwie wytwarzającym nawozy mineralne (Zakłady Azotowe Puławy S.A.) przychody ogółem wzrosły w latach 2004-2011 o 1 558 mln zł, tj. o 83%. Z kolei w Zakładach Chemicznych Police S.A., które są największym w Polsce producentem nawozów wieloskładnikowych, przychody ogółem wzrosły w latach 2004-2011 o 1 133 mln zł, a wskaźnik rentowności podwyższył się z poziomu 5,4% w 2004 r. do 11,6% w 2011 r. Analizy poczynione w pracy wykazały, że w największych podmiotach produkujących nawozy mineralne w Polsce wzrosły nie tylko przychody ogółem, ale również i zysk z działalności operacyjnej.

Produkcja nawozów mineralnych jest ważną częścią wytwórczości krajowego przemysłu chemicznego. Przedsiębiorstwa wchodzące w skład Klasy 20.15 Polskiej Klasyfikacji Działalności wypracowały w 2011 r. łącznie 13,42% przychodów Działu 20, tzn. przedsiębiorstw produkujących chemikalia i wyroby chemiczne. Produkcja nawozów mineralnych w Polsce w 2011 r. odznaczała się relatywnie wysoką, w porównaniu do innych branż przemysłu chemicznego, rentownością netto.

Poprawa wyników ekonomiczno-finansowych krajowego przemysłu nawozowego po akcesji Polski do UE budzi kontrowersje. Z jednej strony dla właścicieli wymienionych przedsiębiorstw poprawa wyników gospodarowania wiąże się z wymiernymi korzyściami finansowymi, m.in. w formie dywidendy. Wysokie zyski realizowane w krajowych przedsiębiorstwach chemicznych są również ważne dla budżetu państwa (podatki). Z drugiej strony wysoka rentowność i wzrastające zyski przedsiębiorstw z branży nawozowej (będące również wynikiem wysokich cen nawozów) stanowią temat dyskusji środowisk rolniczych. Nawozy mineralne są jednym z najkosztowniejszych obrotowych środków produkcji w gospodarce rolnej, a wzrost cen nawozów po 2004 r. był bardzo gwałtowny. Budzi to sprzeciw producentów rolnych i stanowi wyzwanie dla polityki rolnej w Polsce, zwłaszcza w sytuacji znacznego udziału Skarbu Państwa w strukturze własnościowej przedsiębiorstw działających na krajowym rynku nawozów mineralnych. Należy przy tym zaznaczyć, że w latach 2004-2010 na światowym rynku nawozów mineralnych nastąpiły istotne zmiany rynkowe, w wyniku których polepszenie wyników finansowych odnotowano również w największych na świecie przedsiębiorstwach produkujących nawozy mineralne (Yara i Mosaic Company).

Literatura i źródła

- Babcock B. [2008]: Charting Growth in Food Demand. *Iowa Agricultural Review* t. 14, nr 3, s.8.
- Bold moves. Bright future. The Mosaic Company 2010 Annual Report [2010]. [Tryb dostępu:] <http://phx.corporate-ir.net/phoenix.zhtml?c=70455&p=irol-reportsAnnual>. [Data odczytu: 30.10.2012].
- Czapowski G., Bukowski K. [2009]: Złoza soli w Polsce – stan aktualny i perspektywy zagospodarowania. *Przegląd Geologiczny* t. 57, nr 9, ss. 798-811.
- Gołębiowski G., Tłaczała A. [2005]: Analiza ekonomiczno-finansowa w ujęciu praktycznym. Wyd. Difin, Warszawa, ss. 131.
- Gospodarka materiałowa w 2006 r. [2007]. GUS, Warszawa, s. 106.
- Gospodarka materiałowa w 2009 r. [2010]. GUS, Warszawa, s. 126.
- Gospodarka materiałowa w 2010 r. [2011]. GUS, Warszawa, s. 10, 126.
- Grupa Azoty. zchpolice. grupaazoty.com. Raport roczny SA-R 2005. [2006]. [Tryb dostępu:] <http://zchpolice.grupaazoty.com/index.php?lang=pl&p=relacje&s=raportyr&f=2005>. [Data odczytu: 23.10.2012].
- Ifadata. [2012]. [Tryb dostępu:] www.fertilizer.org/ifa/ifadata/results. [Data odczytu: 30.10.2012].
- Mind the gap. Yara Financial Report 2010. [2011]. [Tryb dostępu:] http://www.yara.com/doc/36562_Annual%20report%202010.pdf. [Data odczytu: 30.10.2012].
- Olzacka B. [2006]: Analiza wyniku finansowego w wielkościach bezwzględnych i względnych. [W:] Analiza ekonomiczna w przedsiębiorstwie. M. Jerzemowska (red.). PWE, Warszawa, s. 285.
- Piwowar A. [2011a]: Analiza cen nawozów mineralnych w latach 2000-2010. *Journal of Agribusiness and Rural Development* nr 3, ss. 71-79.
- Piwowar A. [2011b]: Ceny i oferta asortymentowa nawozów mineralnych w opinii producentów rolnych. *Journal of Agribusiness and Rural Development* nr 4, ss. 135-144.
- Piwowar A. [2012]: Charakterystyka przemysłu nawozowego w Polsce. *Przemysł Chemiczny* t. 91, nr 11, ss. 2085-2089.

- Poborska-Młynarska K., Andrusiewicz W. [2010]: Eksploatacja soli potasowych w Małopolsce Wschodniej w czasach II Rzeczypospolitej – przyczynek do historii górnictwa solnego na Podkarpaciu. *Geologia*, t. 36 z. 3, ss. 273-285.
- Przemysł chemiczny w statystyce. [2012]. *Chemik* t. 66, nr 7.
- Puławy. Power for Growth. Raport roczny SA-R2004. [2005]. [Tryb dostępu:] <http://www.zapulawy.pl/308-szczegoly/lang/pl-PL/id/1412/default.aspx>. [Data odczytu: 23.10.2012].
- Raport Roczny 2004. Przemysł chemiczny w Polsce. [2005]. Polska Izba Przemysłu Chemicznego, Warszawa.
- Raport Roczny 2011. Przemysł chemiczny w Polsce. [2012]. Polska Izba Przemysłu Chemicznego, Warszawa.
- Zalewski A. [2011]: Światowy rynek nawozów mineralnych z uwzględnieniem zmian cen bezpośrednich nośników energii oraz surowców. IERiGŻ, Warszawa, ss. 45-60.